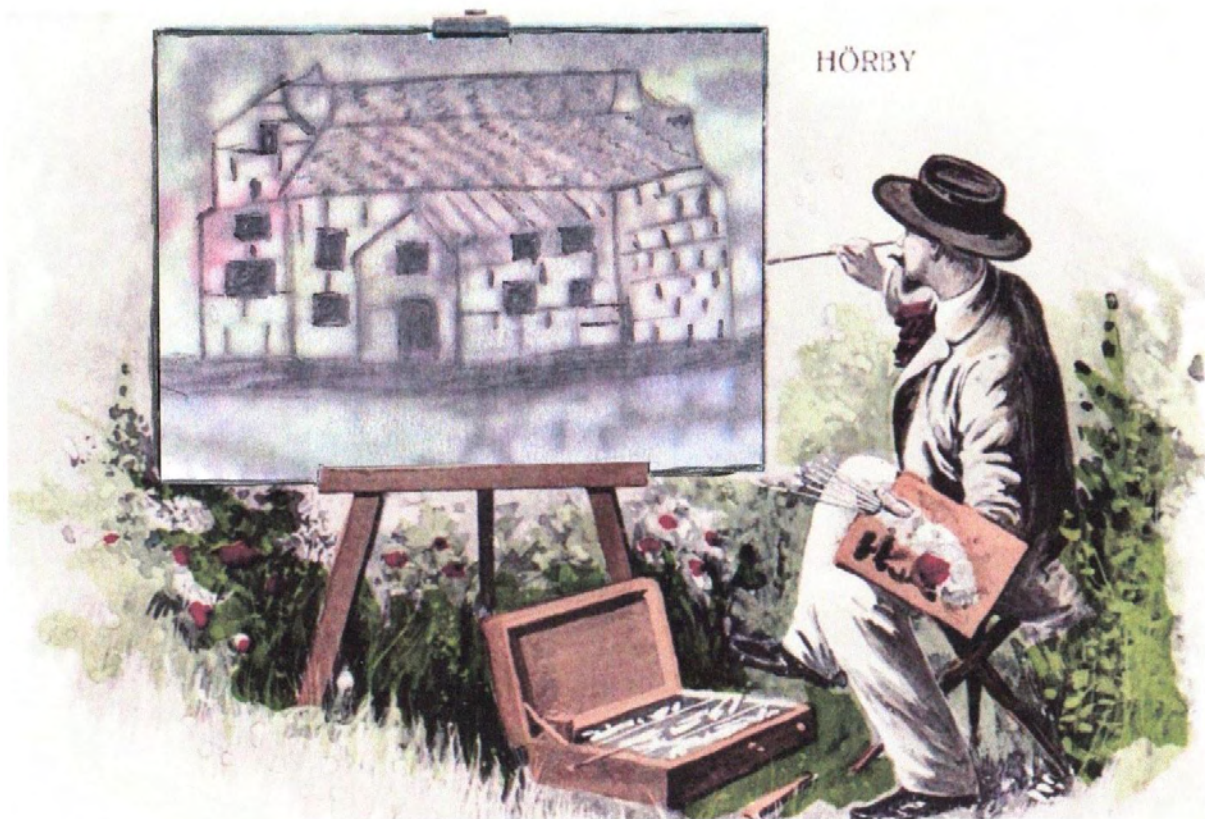

HÖRBY

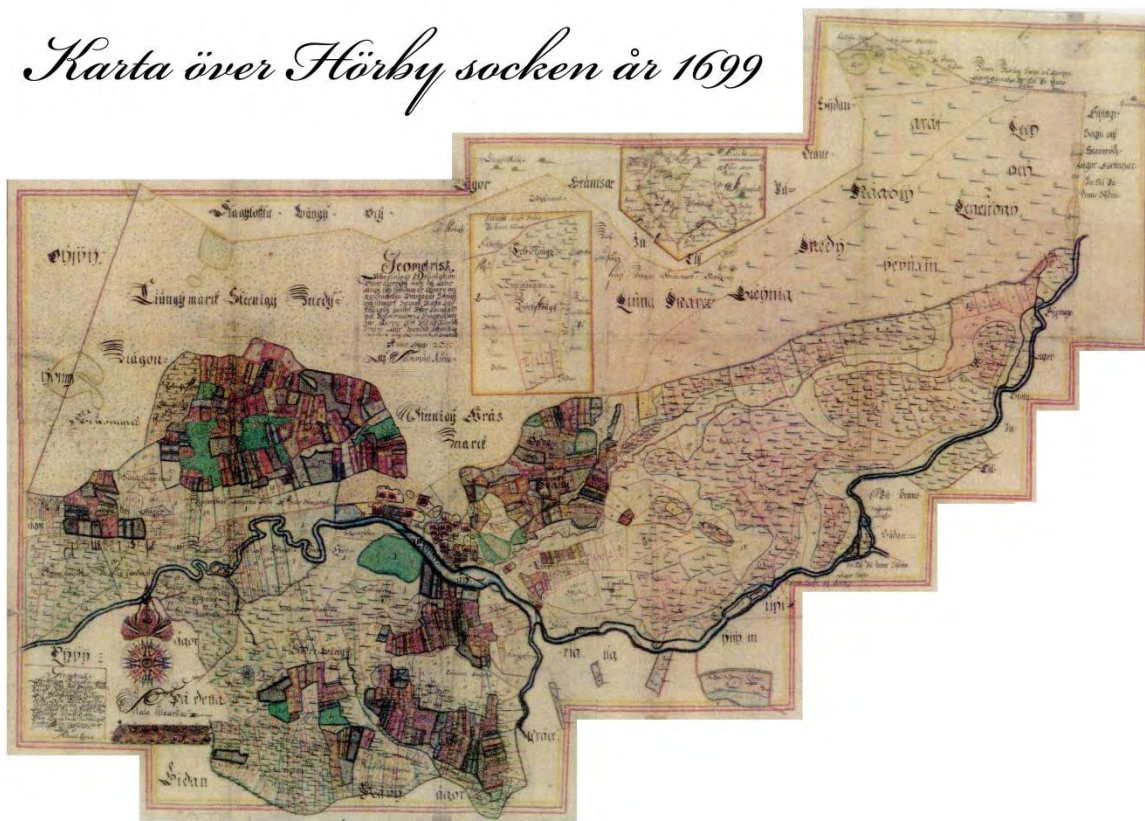
från by till köping

Del 1 Kyrkbyn

Karta över Hörby socken år 1699

Ovanstående karta är den första över Hörby socken och daterad den 1 januari 1699. Socken är cirka 5 kilometer lång och omgiven av åtskilliga byar som inte hade egen kyrka. I väster Osbyholm, i norr Slagtofta, i öster Stavröd, i söder Köinge och Råby.

Förstoring över Hörby kyrkby, från 1699 års karta

Kartan på föregående sida är en uppförstoring av byn. I denna är insatt nummer från 1 – 23 som visar var bondgårdarna låg i byn.

Ännu en förstoring har gjorts av kyrkan. Målaren på första sidan har placerat sig vid den södra sidan av kyrkan, nästan vid kanten av ån. Frågan är om kyrkan såg ut så här när kartan ritades. Det svaret lär vi inte få, men med tanke på att kartritarna var väldigt måna om att det skulle se ut som det i verkligheten var så kan kyrkan ha sett ut så här 1699.

Hörby kyrka har förändrats många gånger sedan den byggdes under åren 1120 – 1140. Den lär ha uppförts av Carl Stenmästare och var från början helgad åt S:t Laurentius.

Under 1400-talet slogs det valv, då man först vid denna tid behärskade tekniken, och samtidigt målades valven. 1632 då Skåne tillhörde Danmark inköptes altaruppsatsen som lär vara ett verk av den tyske mästaren Statius Otto. Överst på denna står C:4, som är den danske kungen Christian IV:s monogram.

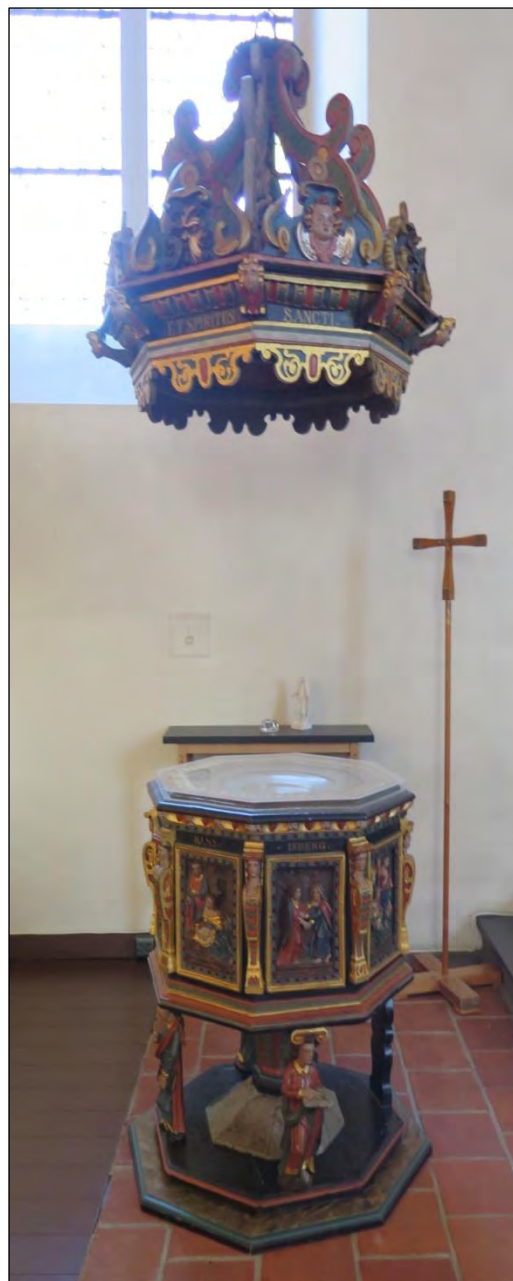

Altaruppsatsen från 1632.

Även predikstol och dopfunt lär vara inköpta under 1600-talet.

Predikstol

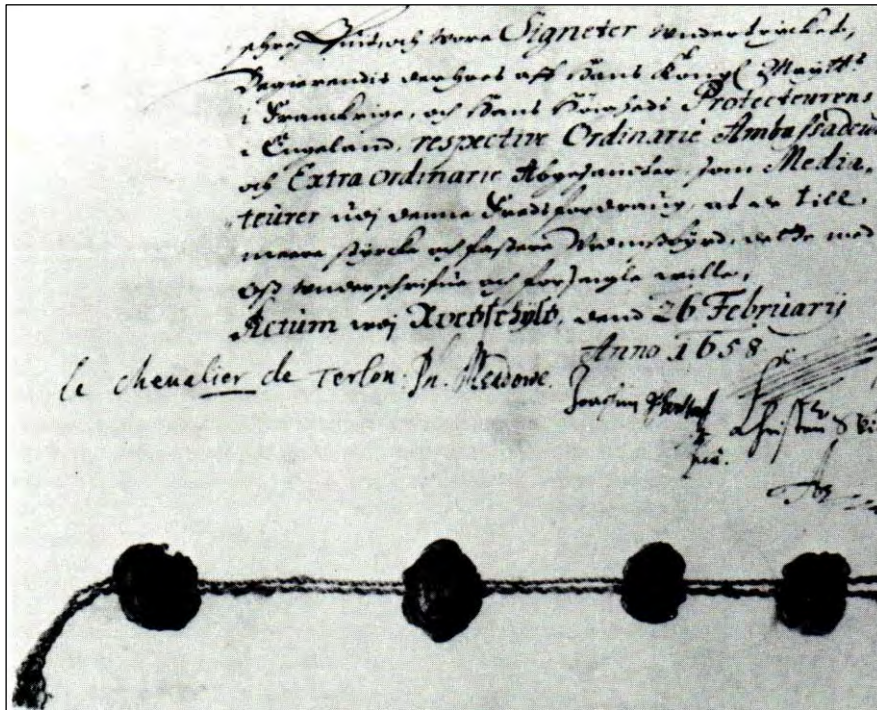

Dopfund

Foto: Per-Gunnar Mörck, 2020.

Under 1600-talets mitt slogs danskar och svenskar med skiftande resultat, främst på den skånska jorden. Men efter Karl X Gustavs tåg över Lilla Bält var i stort sett danskarna besegrade, och den 26 februari 1658 blev Skåne svenskt genom freden i Roskilde.

Det danska exemplaret av fredstraktaten i Roskilde mellan Sverige och Danmark.

Danskarna gav sig inte och den 29 juni 1676 landsteg den danske kungen Christian V med sin arme i Råå, strax söder om Helsingborg. Den 4 december 1676 besegrade svenskarna danskarna vid slaget vid Lund, dock fortsatte kriget i ytterligare tre år.

Karl XI i spetsen för kavalleriet i slaget på Sankt Libers hög utanför Lund.

Enligt svenska historieberättare var slaget vid Lund det avgörande.

Teckningen på föregående sida av Johan Philip Lemke som förutom Erik Dahlberg var den främste bataljskildraren under Karl XI:s tid. Hans målningar finns i Karl XI:s galleri på Drottningholm.

Texten i bilden finns på det resta monumentet i Lund.

Freden i Lund den 26 – 27 september 1679 satte punkt för all framtid för danskt styre, även om man gjorde ett nytt försök att få tillbaka det man förlorat. Den 1 november 1709 står ånyo en dansk armé på skånsk jord, och den 28 februari 1710 stod slaget vid Helsingborg där de svenska styrkorna under ledning av Magnus Stenbock formligen vräker ut danskarna i Öresund.

Karl X Gustav avled den 13 februari 1660 i Göteborg. Hans son, den blivande Karl XI, blev inte kung förrän tolv år efter faderns död. Under tiden styrdes Sverige av en förmyndarregering under ledning av Magnus Gabriel De la Gardie.

Omedelbart efter freden i Roskilde 1658 påbörjades försvenskningen. Prästerna i Skåne tvingades bli språkrör för den nya regimen. Motvilliga kyrkotjänare flydde till Danmark och några straffades med fängelse för sin danskvänlighet. Men de flesta fogade sig under svensk ordning och lag. En av dessa var Jöns Henriksson i Östra Sallerup. Sin uppväxt till trots vid den danske kungens hov där fadern var trädgårdsmästare kom prästen att gå till historien genom att monumentalt hylla den svenske kungen. I en renässanspark, sitt livsverk, lät prästen i ett av kvarteren forma texten

CAROLUS XI MONARCHA SUECIAE
(Karl XI kung i Sverige)

Bokstäverna är nio meter höga i dubbelt lagda stenrader. Parken som efter Jöns Henrikssons död sov törnrosasömn i hundratals år är nu restaurerad så att besökare under susande ekar och bokar kan uppleva autentiska dammar, kanaler och installationer på gångar från tiden.

Karta över Prästgårdsparken i Östra Sallerup uppmätt och ritad på 1980-talet.

Ovan: Stenarna i hagen. Nedan: En av dammarna.

Foto: Per-Gunnar Mörck, 1980.

Prästgårdsparken i Östra Sallerup. Foto: Per-Gunnar Mörck, 2021

En av prästerna i Hörby vid denna tid hette Hans Hansson Bruun som svenskarna ansåg vara förrädare, dock finns inget belägg för detta. Men Hans flydde till Danmark 1676, och svenskarna brände ner prästgården i Hörby så att ”varken sticka eller stake av den fanns kvar”. Därefter skulle alla bräderna forslas till galgbacken för att brännas.

Försvenskningen fortsatte i oförminskad takt. Man tryckte upp böcker på svenska som skulle användas av prästerna vid gudstjänst o. dyl.

Till vänster: Biskop Canutus Hahns altarbok, tryckt i Lund 1682.

Till höger: Svensk ABC-bok under samma tid.

Men för att återvända till Hörby kyrka. Varför byggdes inte kyrkan mitt i byn som de flesta andra kyrkorna i Skåne. Jo, det berodde på att byn låg på relativt sankt område och här vågade man inte bygga en tung byggnad. Där den byggdes var det betydligt bättre även om den åtskilliga gånger genom årens lopp har varit nära att falla ner i ån. Kyrkan var inte så stor, det var först när den tillbyggdes i slutet av 1800-talet som den blev som den är idag.

Men bara ett tiotal meter norr om den dåvarande kyrkan var det åter sankt. Där Per Mörcks gård ligger vid Gamla Torg, fanns en stor damm. Hela Nya Torg var ett område med fäladsmark och här och där vattensjuk mark.

I början av 1950-talet lade man ner stora rör i Nygatan. Man började vid stationen och slutade vid ån. Rör lades också ner på Gamla Torg. Anledningen var att vid skyfall vattenfylldes källarna längs gatan och torget. Och så hade det varit under lång tid. Inne på Per Mörcks gård fanns en stor brunn där vatten nästan alltid rann ut genom ett rör i sidan av brunnen. Detta vatten kom från den sankta marken.

Gamla Torg vid nedläggning av nya avloppsrör.

1699 bodde prosten Per Jönsson Sommar i Lyby. Han tillträdde ämbetet 1678 efter Hans Hansson Bruun.

1711 slog pesten till i Skåne och Hörby var inte förskonat. Man skulle begrava de drabbade på särskilda pestkyrkogårdar, men det finns inget belägg för att det fanns en sådan i Hörby.

Per Sommer skriver i sin bok att under de 39 år som han var församlingspräst att han aldrig hade skådat värre elände som under denna pest. Bönderna förde med våld liken till kyrkogården och begravde dem där. En bonde kastade jord på liken och läste begravningsbönerna.

När pesten härjade var kyrkorna stängda och predikningarna hölls ute på fälten. 1719 avled Sommar och begravdes i Lyby.

Kyrkogården i Hörby låg vid denna tid runt kyrkan. Varje hemman hade en bit av jorden på södersidan där de begravde sina döda.

På den norra sidan som var sämre begravdes husmän, och andra personer som hade det sämre ställt.

1688 brukade nedanstående personer följande gårdar i Hörby:

Marken till prästgården som var på 1 mtl arrenderades av Per Jönsson och Neils Håkansson med vardera $\frac{3}{4}$ mtl.

Tvärs över landsvägen låg nr 3 $\frac{1}{8}$ mtl som var klockarboställe. Klockaren hette Hindrick Jönsson. Öster om nr 3 låg nr 4 $\frac{1}{2}$ mtl som brukades av Pär Larsson.

Öster om kyrkan låg Hörby nr 1 gästgivargården som var på 1 mtl.

Man vet inte när gästgivargården byggdes, men år 1665 fanns den. Det finns inte heller några dokument om att på platsen tidigare funnits någon form av krog. Med tanke på att bönderna säkert var törstiga efter en lång predikan i kyrkan så bör det ha varit något för det var en öppen plats mellan kyrkan och byns bondgårdar.

Den första gästgivaren i Hörby hette Vilhelm Pohl. Han avled 1685 och blev begravd i Hörby kyrka. På den tiden kunde man bli begravd inne i kyrkan om man hade det bättre ställt.

1671 uppstod brand i gästgivargården som blev förstörd. Först 1673 var den helt återställd.

På 1690-talet hette gästgivaren Hans Isberg. Förutom nr 1 brukade han nr 20 och 21. Båda med ett mtl på vardera $\frac{5}{8}$.

I en klunga mellan bygatan (idag Råbygatan) och Ystadsvägen i väster och S:t. Olofsgatan i öster, låg flera hemman. I hörnet Råbygatan – Ystadsvägen låg nr 23 $\frac{3}{16}$ mtl som brukades av Pär Trulsson. Fortsätter vi ner mot ån kom först hemmanet nr 22 som troligen låg öde vid denna tid. Därefter kom nr 20 som brukades av Hans Isberg. Lite längre bort, nästan nere vid ån, låg hemmanen nr 18 och 19. Nr 18 $\frac{3}{16}$ mtl brukades av Bengt Olesson och nr 19 $\frac{1}{4}$ mtl av Isak Isaksson.

Ytterligare i en klunga låg hemmanen nr 11, 12, 13, 14, 15 och 17.

Nr 11 $\frac{1}{3}$ mtl arrenderades av Jeppa Håkansson.

Nr 12 $\frac{3}{16}$ mtl brukades av Jöns Nielsson.

Nr 13 $\frac{1}{4}$ mtl brukades av Oluf Bengtsson.

Nr 14 $\frac{3}{16}$ mtl brukades av Anders Nielsson.

Nr 15 $\frac{1}{4}$ mtl brukades av Trued Ivarsson.

Nr 17 $\frac{1}{4}$ mtl brukades av Lars Hansson.

Nr 16 $\frac{1}{4}$ mtl tillhörde gästgivargården men arrenderades av möllare Anders Larsson.

Ännu längre bort på bygatan låg nr 10 $\frac{3}{16}$ mtl och som arrenderades av Jeppa Andersson.

Nu vänder vi och går mot byn. Det första hemmanet är nr 9 $\frac{1}{4}$ mtl som brukades av Jöns Jönsson, därefter kommer nr 8 $\frac{1}{4}$ mtl som arrenderades av Erik Isaksson. Ägare till nr 8 och 10 var major Hans Hinrich von Rappholtz. Boende i Råby.

På andra sidan vägen låg nr 7 $\frac{1}{4}$ mtl som brukades av Mickael Andersson. Nr 5 var vid denna tid öde.

Nr 21 $\frac{5}{8}$ mtl som låg söder om nr 5 brukades av Hans Isberg.

Nr 6 $\frac{1}{8}$ mtl och nr 11 $\frac{1}{4}$ mtl ägdes av Fatter Dahlberg.

Så promenerar vi fram till den öppna platsen vid Gästgivargården. Till höger ett nybyggt hus som har två våningar. Huset byggdes 1697 och var Frosta Härads tingshus.

Fram till omkring 1620 hölls ting i skogen öster om Gudmuntorps kyrka. Här finns en backe som än idag kallas Galgbacken. Några år senare flyttades tinget till Bögeora skog och 1658 hade man ting i Tranehals. Båda ställena i Lyby. När man efter ett antal år började diskutera ett nytt tingsställe, föll valet på Hörby, som trots dåliga vägar var bättre än Lyby som inte hade någon allmän väg.

Av Hörbys 23 hemman var nr 2 och 3 frälsehemman och de övriga kronohemman.

FAKTARUTA

Mtl = mantal. Ett hemman som kunde försörja en familj. Även gårdar som var på $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{8}$ mtl skulle kunna försörja en familj.

Mantal var en måttenhet som användes i första hand vid beskattning. Två gårdar som båda var $\frac{1}{8}$ mtl skulle betala lika mycket i skatt, medan en gård på $\frac{1}{4}$ mtl betalade mer i skatt.

Frälsebonde var de landbor som brukade jord som ägdes av någon adelsman. Dessa bönder innehade jorden genom tidsbegränsade kontrakt och betalade arrende.

Kronobonde ägde inte den jord han brukade, utan arrenderade den av kronan oftast under en sexårsperiod.

Källa: Vad är åbor och rusthållare? av Bengt Avenberg. (Se även på internet.)

I början av 1700-talet gjordes en dokumentation över gårdarnas tillstånd i Hörby. Det visade sig att många var i bedrövligt skick. Nr 3 1/8 mtl klockarebostället behövde klockare Bertel Cronius åtgärda ett av husen.

På nr 5 1/8 mtl fanns det nya hus och några som inte kunde repareras. Här måste nya uppföras. Här bodde åbon Matz Persson. Nr 7 1/8 mtl var boställe. Några hus var så dåliga att de skulle rivras och nya uppföras. Här bodde åbon Erik Bärntsson. På bostället nr 9 1/8 mtl bodde åbon Håkan Andersson. Alla hans hus var bra förutom två små gatuhus.

På nr 12 3/16 mtl bodde Pål Jönsson. De äldre husen måste repareras eller rivras och nya uppföras. På nr 17 1/4 mtl var tre längor bristfälliga och behövde repareras. Detta skulle Swän Håkansson ombesörja. På nr 18 3/16 mtl bodde änkan Anna. Hennes man Bengt Olsson hade nyligen avlidit. Två längor var i behov av reparation. På nr 19 1/4 mtl bodde Truls Dinnesson. Han hade två längor som måste rivras och nya byggas.

Gårdarna nr 4 1/4 mtl, nr 6 1/8 mtl, nr 10 3/16 mtl, nr 13 1/4 mtl, nr 14 3/16 mtl, nr 20 5/16 mtl, nr 22 5/16 mtl och nr 23 3/16 mtl var ödegårdar. På nr 4 1/4 mtl fanns inga hus på tomten. Gården hade legat öde i sju års tid. Likaså på nr 13 1/4 mtl fanns det inga hus. Hela gården på nr 8 1/4 mtl hade brunnit ner till grunden.

På nr 21 1/8 mtl bodde åbon Håkan Jeppsson. Här var samtliga hus nybyggda. På nr 11 1/3 mtl bodde åbon Per Håkansson och på nr 15 1/4 mtl åbon Nils Nilsson. Till dessa två gårdar finns inga uppgifter.

På nr 1 och 2, som vardera var på ett mantal bodde i gästgivargården Johan Wesman, gästgivare, och i prästgården kyrkoherde Sommar. Då han även hade prästgården i Lyby bodde han för det mesta där.

Det var mycket som behövde åtgärdas i byn. En titt på kartan nedan, som är samma som på sidan två i detta dokument, är ödegårdarna överstruken med ett kryss.

8 stycken ödegårdar och 1 nedbrunnen samt övriga gårdar med mer eller mindre dåliga hus blev resultatet efter kronans dokumentation av Hörby by.

Som tidigare nämnts slog pesten till i Skåne våren 1711, och under 1712 härjade den som mest i Mellanskåne, för att långsamt klinga av under år 1713. Många hade dött, och ett flertal av husen i Hörby by stod tomma.

1712 var nr 4, 5, 7 och 10 öde. Bönderna var så fattiga att de helt enkelt gick från sina hem och vandrade längs vägarna för att leta efter mat. Inte nog med krig och sjukdomar, även vädret var till nackdel, många somrar var så varma och torra att ingenting växte.

1721 blev Petter Ollonstedt gästgivare, och 1724 begärde han byggnadshjälp till förbättring av gården då husen var så dåliga och förfallna att de resande nästan inte vågade bo där. Och inte heller var stallet dugligt. Tingsrätten beslöt att häradet skulle bidra med 500 daler till uppförande av nya och tidsenliga byggnader.

Vid denna tid stod hemmanen nr 4, 8, 13, 14, 20, 22 och 23 öde, och inte förrän 1742 var alla hemmanen bebodda.

Söndagen den 30 november 1718 träffades Karl XII av en kula i huvudet, och efter hans död slöt Sverige fred med Hannover den 9 november 1719, med Preussen den 21 januari 1720 och samma år den 3 juni med Danmark, och den sista freden slöts med Ryssland den 30 augusti 1721.

Nu kunde man hoppas på att freden skulle bli bestående och så blev det. Skåne förskonades från krig, inte ens i Danmark var man hågad att fortsätta att strida. De sista krigen för Sveriges del utkämpades på utländsk mark.

1725 bodde följande bönder i Hörby:

På nr 1 och 16 som tidigare sagts Petter Ollonstedt. Han var en störande man, för lilla minsta förseelse stämde han personen i fråga inför tingsrätten. Pastor Erumas Bredal på nr 2 hade ofta samtal med gästgivaren och påpekade för honom att han skulle dämpa sig, men lyckades sällan. Petter avled efter sommaren 1731, någon närmare datum finns inte, det saknas dödbok detta år. Bouppteckning hölls den 29 november, och hustrun Anna Margaretha Wesman uppgav boet. Paret hade två döttrar, Anna Sophia 9 år och Dorothea 6 år.

Nr 3 1/8 mtl var klockaregården, och nr 4 1/4 mtl stod öde.

Nr 5 1/8 mtl brukades av Joan Svensson och nr 6 o 21 1/4 mtl, där tonvikten tycks ligga på nr 6, av Håkan Jeppsson. Nr 7 1/8 mtl brukades av Nils Olsson Lustig. Nr 8 1/4 mtl stod öde.

Nr 9 1/8 mtl brukades av Jöns Jönssons änka. Sedermera övergick brukningsrätten till Håkan Andersson. 1732 anmälde Håkan den nye gästgivaren Hans Prytz. Denne hade pryglat honom i gästgivarstugan och sedan ute på bygatan, då han hade vägrat skriva på ett papper. Prytz påstod att bonden hade konkurrerat ut honom genom att hålla stall och sälja foder till resande personer. Att han till och med ordnat skjuts till själva herr Malte Ramel fick bågaren att rinna över.

Nr 10 3/16 mtl brukades av Nils Bengtsson. Nr 11 1/3 mtl brukades av Per Eriksson och nr 12 3/16 mtl brukades av Anders Pahlsson.

Nr 13 1/4 mtl och nr 14 3/16 mtl var ödegårdar.

Nr 15 1/4 mtl brukades av Anders Isaksson och nr 17 1/4 mtl brukades av Sven Eriksson. Möjligen var Per Eriksson på nr 11 broder till Sven Eriksson.

Nr 16 var gästgivarmölla, och den arrenderades i regel ut till någon som kunde sköta den.

Nr 18 3/16 mtl brukades av mönsterskrivare Anton Klein. Han skulle så småningom bli byns gästgivare.

Nr 19 $\frac{1}{4}$ mtl brukades av Hans Sinusson

Nr 20 och 22 $\frac{5}{8}$ mtl brukades gemensamt, men stod vid denna tid öde, vilket även nr 23 $\frac{3}{16}$ mtl gjorde.

Gårdarna nr 2 och 3 var skattehemman, medan de övriga gårdarna i byn var kronohemman.

Gammal bondgård från Skåne. Vykort.

Åren de gick, och år 1730 hade några av de gamla bönderna satt sig på undantag eller gått till sista vilan.

I klockaregården bodde Comminister Tornander och klockare Bertel Cronius. Nr 5 $\frac{1}{8}$ mtl brukades av Ohla Håkansson. Nr 4 var fortfarande en ödegård. Nr 6 o 21 $\frac{1}{4}$ mtl brukades av Swänn Håkansson, kanske bror till Ohla på nr 5.

Nr 8 $\frac{1}{4}$ mtl, som tidigare varit öde, brukades under gård 13 $\frac{1}{4}$ mtl som ägdes av korpral Storm. Nr 10 $\frac{3}{16}$ mtl brukades av Neils Neilsson, och nr 11 $\frac{1}{3}$ mtl brukades av Per Håkansson.

Nr 12 $\frac{3}{16}$ mtl brukades så gott det gick av änkan Pehrsson, men nr 14 $\frac{3}{16}$ mtl stod fortfarande öde. Nr 15 $\frac{1}{4}$ mtl brukades av Mikael Nilsson, och nr 17 $\frac{1}{4}$ mtl av Ohla Nilsson, som också hade gård nr 18 $\frac{3}{16}$ mtl.

Fortfarande stod nr 20 och 22 $\frac{5}{8}$ mt, och nr 23 $\frac{3}{16}$ mtl, öde.

Sex år senare (1736) var Håkan Lanerus klockare och boende på klockaregården. Nr 4 $\frac{1}{4}$ mtl, som tidigare legat öde har fått en brukare vid namn Balzar Sachrisson och hans hustru Bengta Erikdotter.

Nr 14 $\frac{3}{16}$ mtl och nr 20 och 22 $\frac{5}{8}$ mtl stod fortfarande öde, medan nr 23 $\frac{3}{16}$ mtl, som under lång tid stått öde, hade fått en brukare vid namn Ohla Pärsson.

År 1680 fattade den svenska riksdagen beslutet att bönder i hela landet skulle underhålla alla existerande regementen. En eller flera rusthållare skulle hålla en soldat eller ryttare med häst, samt ge honom ett torp och en liten jordbit som han och hans familj kunde bruka.

Rusthållaren som var en civil person, erhöll då skattelindring och slapp att bli utskrivnen till krigstjänst.

I Hörby var de flesta kronobönder. De ägde inte jorden utan arrenderade den av kronan. Men i början av 1700-talet förändrades deras rättigheter till en besittningsrätt som blev ärftlig.

Skånska Dragonregementet och Sallerups kompani var det rusthållarna i Hörby socken skickade sina soldater till. Vart sjätte år var det mönstring. I regel hölls dessa mönstringar på hösten då man hade avslutat årets skörd.

Vid 1732 och 1737 års generalmönstring fanns ryttarna Pehr Sandberg, Pehr Sporre, Nils Lustig, Måns Frivillig och Håkan Hörman. Dessa fem personer hade som välgörare rusthållare från Hörby socken, men även från angränsande byar.

Pehr Sandberg hade rusthållare från Hörby nr $8 \frac{1}{4}$ mtl, nr $13 \frac{1}{4}$ mtl och nr $17 \frac{1}{4}$ mtl.

Pehr Sporre hade rusthållare från Hörby nr $19 \frac{1}{4}$ mtl, Kvarnberga nr $1 \frac{1}{9}$ mtl och Espinge (Äspinge) nr $16 \frac{1}{4}$ mtl.

Nils Lustig hade rusthållare från Hörby nr $18 \frac{3}{16}$ mtl, nr $23 \frac{3}{16}$ mtl, Köinge nr $2 \frac{3}{8}$ mtl och nr $11 \frac{1}{3}$ mtl.

Måns Frivillig hade rusthållare från Hörby nr $5 \frac{1}{8}$ mtl, nr $10 \frac{3}{16}$ mtl, nr $12 \frac{3}{16}$ mtl, nr $15 \frac{1}{4}$ mtl och Slagtofta nr $3 \frac{3}{8}$ mtl.

Håkan Hörman hade rusthållare från Hörby nr 6 o $21 \frac{1}{4}$ mtl, nr $11 \frac{1}{3}$ mtl, Slagtofta nr $1 \frac{3}{8}$ mtl och Lyby nr $1 \frac{1}{16}$ mtl.

1737 var Pehr Sandberg 45 år och varit i tjänst 20 år. Pehr Sporre blev vid mönstringen 1732 förflyttad. Han ersattes av Pehr Flinck som var 40 år och varit i tjänst 15 år. Nils Olsson Lustig var 48 år och varit i tjänst 32 år. Vid årets mönstringen (1737) fick han avsked. Måns Frivillig var 38 år och varit i tjänst 18 år. Håkan Hörman fick avsked vid 1732 års mönstring. Han ersattes av Bengt Åhgren som var 26 år och varit i tjänst 5 år.

*Skånska dragoner på marsch i trakten av Genarps kyrka.
Målning av Carl Fr. Bennet.*

Brukare av gårdar och andra inrättningar i Hörby åren 1736, 1742, 1748 och 1759.

1736	1742	1748
Nr 1 och 16 Gästgivare Anton Klein	Gästgivare Anton Klein	Gästgivare Anton Klein
Nr 2 Pastor Bredahl	Pastor Bredahl	Pastor Tornander
Nr 3 Klockare Cronius hustru Catharina	Klockare Andreas Lanerus	Klockare Andreas Lanerus
Nr 4 Balzar Sachrisson	Brukas under nr 1	Nils Jönsson
Nr 5 Ohla Håkansson	Pär Jönsson	Pär Jönsson
Nr 6 o 21 Svenn Håkansson	Svenn Håkansson	Ohla Håkansson
Nr 7 Nils Lustig	Anders Nilsson	Anders Nilsson
Nr 8 Brukas av nr 13	Pär Olsson	Pär Olsson
Nr 9 Håkan Andersson	Erik Nilsson	Erik Nilsson
Nr 10 Daniel Andersson	Nils Svensson	Nils Svensson
Nr 11 Pär Håkansson	Jeppa Persson	Jeppa Persson
Nr 12 Änkan Jönsson	Påhl Tufvesson	Påhl Tufvesson
Nr 13 Korpral Mathias Storm	Ola Håkansson	Lars Jönsson
Nr 14 Öde	Ola Neilsson	Ola Neilsson
Nr 15 Mikael Nilsson	Mikael Nilsson	Mikael Nilsson
		Son Jon Mikaelsson
		Jeppa Andersson
Nr 17 Ola Nielsson	Ola Nielsson	Ola Nielsson
Nr 18 Ola Nielsson	Ola Nielsson	Ola Nielsson
Nr 19 Hans Sinusson	Jöns Trulsson	Jöns Trulsson
Nr 20 Öde	Öde	Nils Mikaelsson
		Dräng Jon Mikaelsson
Nr 21 Brukas av nr 6	Brukas av nr 6	Brukas av nr 6
Nr 22 Brukas av nr 3	Arrende Per Jönsson	Anders och Jöns Nilsson
Nr 23 Ola Pärsson	Ola Pärsson	Ola Pärsson

1759

- Nr 1 och 16 Gästgivare Hagström
- Nr 2 Brukas av pastor Herrlin uti Lyby
- Nr 3 Klockare Andreas Lanerus
- Nr 4 Nils Jönsson
- Nr 5 Pär Jönsson
- Nr 6 o 21 Ohla Håkansson
- Nr 7 Anders Nilsson
- Nr 8 Pär Olsson
- Nr 9 Erik Nilsson
- Nr 10 Nils Svensson
- Nr 11 Pär Bengtsson
- Nr 12 Påhl Tufvesson
- Nr 13 Nils Jönsson
- Nr 14 Ola Nielsson
- Nr 15 Mikael Nilsson
- Nr 17 Ola Nielsson
- Nr 18 Ola Nielsson
- Nr 19 Jöns Trulsson
- Nr 20 Anders Jönsson och Jon Mikaelsson
- Nr 21 Brukas av nr 6
- Nr 22 Anders och Jöns Nilsson
- Nr 23 Ola Pärsson

Nils Olsson Lustig fick avsked 1737. Han började sin militära karriär som sextonåring år 1705. Den 12 maj 1713 gifter han sig i Hörby kyrka med Dorothea Larsdotter. De fick sju barn.

1712 stod gården nr 7 öde. Gården tillhörde en mönsterskrivare och 1713 arrenderade Nils den. Trots detta måste Nils Olsson tjäna kronan och skrivs ut som ryttare i Sallerups kompani. Tilläggsnamnet Lustig får han vid generalmönstringen omkring år 1720.

I mönstringsrullorna står också vad ryttaren hade för häst. 1737 var Nils häst 18 år och oduglig. Rusthållarna ombads att skaffa en ny häst och gjorde så. Denna häst var 11 år.

Den 31 juli 1741 hölls bouppteckning efter åbon Nils Olsson Lustig. Han efterlämnade änkan Dorothea Larsdotter och sönerna Ohla, Anders, Påhl och Miöt samt döttrarna Lucia, Elna och Bengta.

Men hur och var dog Nils? Det finns ingen dödsruna i dödboken varken i Hörby eller Lyby. Förvisso kan han ha avlidit någon annanstans, men det brukar antecknas. Begick han självmord så finns det inte skrivet, så var den tidens sed. Ej heller fick så kallade självspillingar begravas på kyrkogården utan utanför kyrkogårdsmuren.

På 1840-talet blev det tillåtet att lägga personen inne på kyrkogården och då på den norra sidan. Men han eller hon skulle begravas i tysthet och utan ceremonier.

Efter Nils död övertog sonen Anders Nilsson arrendet, och enligt jordeboken brukade han det så sent som 1759.

Ytterligare en person som förmodligen tog sitt liv var Torkel Jönsson på nr 14. 1735 stod gården öde och Torkel skrev på kontraktet den 23 december 1735. Han rev då två förfallna längor och ersatte dem med två nya.

Han var gift med Marna Mattsdotter och fick med henne döttrarna Elsa 3 år och Bengta 2 år.

Den 27 april 1741 hölls bouppteckning. I denna bouppteckning omtalas Kirstina Mattsdotter och Håkan Mattsson. Syster och broder till Marna.

Hur Torkel Jönsson dog är lika oförklarligt som Nils Lustig.

En annan tragedi som berörde Hörbyborna drabbade Torkel Jönsson och hans hustru Karna Jeppsdotter. De bodde på nr 12. Båda begravdes den 13 april 1741.

Som förmyndare till barnen Påhl 15 år, Jeppa 12 år, Gunilla 6 år och Elsa 2 år utsågs morbrodern Isak Jeppsson i Ankuset och skomakare Nils Kniberg i Hörby.

Torkel Jönsson blev 39 år och var född i Hörbyskog. Hustrun Karna var dotter till ryttaren Pehr Solberg i Hörby.

Begravning. Frans Lindbergs allmøgebild.

När eld bröt ut kunde den bli svårsläckt, och 1740 på försommaren brann två längor på nr 19 ned till grunden.

Vad som orsakade branden finns det inte något belägg för. Det kan ha varit våldeld eller ett blixtnedslag. Det sistnämnda är troligast. Gården brukades av två åboar som hade vardera 1/8 mtl och rusthållet var i gott stånd, och de som bodde här hette Hans Sinusson och Truls Dinesson.

Truls Dinesson överlevde inte branden. Bouppteckning hölls den 4 juli 1740. Det märkliga är dock att det inte finns någon dödsruna över honom i dödboken. Han efterlämnade änkan Kirstina Isaksdotter och tre barn.

1742 heter åbon Jöns Trulsson och han brukade hela nr 19. Han finns med i jordeboken 1759.

Ytterligare åboar som går till sista vilan är Balzar Sachrisson åbo på nr 4. Begravd 1744. Efterlämnade änkan Bengta Eriksdotter och sonen Jöns Bengtsson.

På nr 6 o 21 bodde Svenn Håkansson och hans hustru Kerstina Nilsson. Deras dotter Hanna var gift med Ohla Håkansson.

Svenn Håkansson avled den 14 februari 1745. Bouppteckning hölls den 6 juni 1745.

Dottern Hanna ärvde hälften av gården och modern den andra delen. Hannas man köpte ut moderns andel. Familjen finns med i jordeboken 1759.

Det var inte bara sjukdomar och annat elände, utan barnen kunde roa sig med kurragömma och hoppa bock. Stenkulor och brännboll för pojkarna och flickorna hoppade rep och hage.

Ungdomarna hade fester av olika slag. Man kunde samlas vid en större väg och dansa. Brädspel var också populärt.

På vintern åkte man skidor om det var snö, var det bara frost så kunde man åka skridskor.

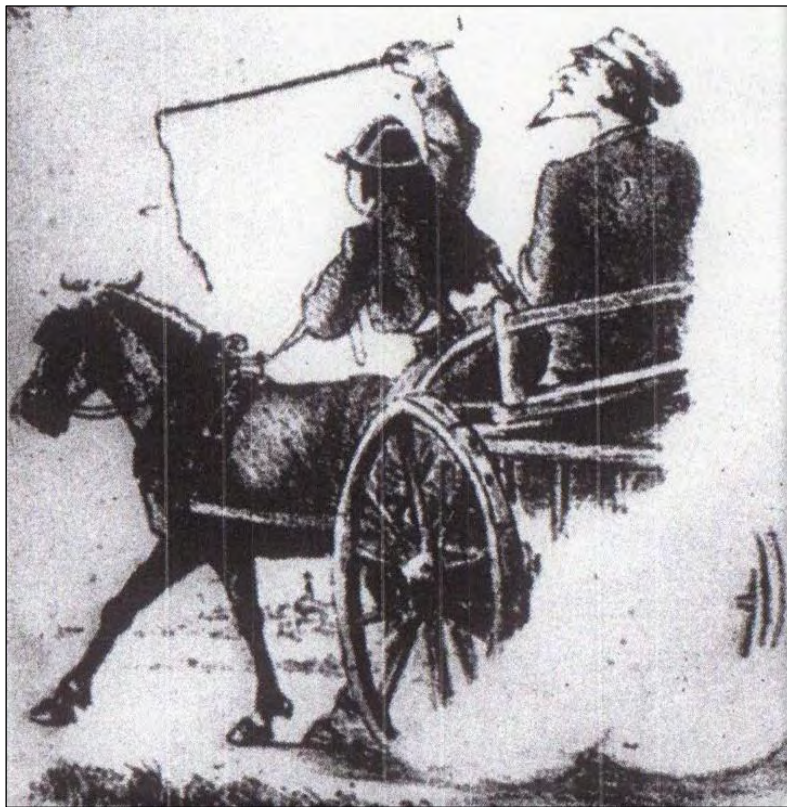
Ett förslag om frimarknad i Hörby väcktes 1739 med en skrivelse från kommerskollegiet, och den 18 september detta år gav den vid tinget församlade allmogen sitt bifall.

I Hallaröd hölls en marknad mitt i skördetiden, men den var dåligt besökt. Man föreslog att marknaden skulle flyttas till Hörby by och att den borde hållas i mitten av september.

1748 upplästes en kungörelse i kyrkan att den första marknaden skulle hållas detta år den 29 juli. Ganska snart flyttades tiden till första veckan i juli då vädret ansågs vara bättre.

Gästgivare Prytz avstod 1734 gästgiveriet till Anton Klein, som tidigare varit mönsterskrivare i byn för Sallerups kompani. Gästgivarna stod för att ordna skjuts åt resande och till detta behövdes hästar som bönderna var skyldiga att hålla, om gästgiveriets egna hästar inte räckte till.

Ola Håkansson på nr 10 hotade vid ett tillfälle Klein med en hötjuga när han ville ta bondens hästar till skjuts. Tinget dömde trots detta inte Ola Håkansson för trots, utan försökte fundera ut ett sätt att få bönderna att mera välvilligt ställa upp med reservhästar. 1748 var taxan för skjuts 8 öre per mil, en summa som både gästgivare och bönder accepterade.

Gästgivareskjuts.

År 1750 efterträddes Klein av gästgivare Carl Fredrik von Dietrich som försökte få bättre ordning på skjutsarna. Om det lyckades förtäljer inte historien. 1754 innehades gästgivargården av N. Hagström.

1758 hette gästgivaren Harder. Han missbrukade sitt hushåll så till den milda grad att tingsrätten dömde honom till att böta 3 Riksdaler. (Riksdaler, svenskt silvermynt med en vikt på 25,5 g.)

Efter honom kom gästgivare Jeremias Kampf. 1760 lades hemmanet nr 4 till gästgivargården som förstärkning med rätt att göra skatteköp. Sedan tidigare hade skatteköp blivit gjort för nr 1 och nr 16. Nu blev dessa hemman kronoskattehemman.

1761 försökte Jeremias begå självmord genom att skära sig i ena handleden. Året därefter mördade han sin hustru. (För mera utförligheter om detta finns dokumentet "Mord på gästgivargården i Hörby" på www.morck-rosell.se och www.gammalstorp.se)

Strax innan mordet på Kampfs hustru hade hon sålt gästgiveriet till inspektoren Gudmund Sager som senare gifte sig med paret Kampfs dotter.

I vigselboken från Hörby står följande: "Söndagen den 14 september 1762 lystes det för första gången för inspektoren och gästgivaren Herr Gudmund Sager på Agarps gods och jungfrun Sisilia Kampf i Hörby. Vigda den 30 november."

1696 uppfördes det allra första tingshuset i Hörby och togs i bruk året därpå. Efter några år uppstod det takdropp som man försökte åtgärda, men man lyckades dåligt med det. 1753 droppade det i varje rum och tio år senare var huset fallfärdigt. Att man byggt huset på ett vattensjukt område hade man ingen förståelse för, så ett nytt uppfördes på samma plats och blev färdigt 1767.

Till sommaringet 1763 kom en skjuts från Sjöbo. På kuskbocken satt nämndemannen Ohla Hansson från Hörns by i Tolånga socken, Färs härad. Bredvid sig hade han sonen Nils. Sonen hade tjatat sig till att få följa med till Hörby. Han hade lovat sin fader att hålla sig undan och leka med byns jämnåriga barn ute på platsen framför tingshuset och inte störa.

Mitt på dagen började människor att skrika att det uppstått eld på gästgivargårdens stallbyggnad. Folk rusade till för att släcka elden som blev minimal. Men ett liv krävdes, för när branden släckts fann man Ohla Hanssons son Nils bränd till döds.

Dagen efter den 29 juli begrovs Nils på Hörby kyrkogård invid kyrkan. Han blev tretton år.

Man kan inte göra sig en föreställning om hur det var för fadern när han skulle återvända hem och tala om för sin hustru Bengta att deras son inte längre fanns i livet.

En annan brand uppstod den 15 maj 1762 i den närbelägna byn Råby. Elden utbröt på nr 19 och spred sig från gård till gård. 16 gårdar av 19 brann ner till grunden.

Många människor från byarna runt om kom dit för att hjälpa till. De hade spannar och dylikt med för att kunna bilda kedja till vatten från märkegravar och ån. Men ingenting kunde hejda den rasande branden. De flesta av gårdarna hade halmtak, och det hade varit ganska torrt en längre tid.

Tio år tidigare hade en liknande brand kunnat suddas ut Hörby by, men som väl var brann bara två längor ner på nr 11 1/3 mtl. Båda längorna byggdes upp igen, och bonden Pär Bengtsson kunde andas ut.

Pär Bengtsson övertog hemmanet efter Jeppa Persson som avled på långfredagen 1748 i lungsot och var 32 år. Han efterlämnade änkan Marna Olsdotter och dottern Hanna 3 år gammal. På nr 11 bodde även husmannen Pär Håkansson och hans hustru Ingar Pärssonsdotter. Pär Håkansson avled påskan 1753, 61 år gammal. Han hade för många år sedan sålt nr 11 till Jeppa Persson och fått löfte om att han och hans hustru skulle få bosätta sig i ett gatuhus på nr 11.

Pär Bengtsson gifte sig med pigan Karna Olsdotter den 4 februari 1749. 1754 avled Karna i barnsbröd, 38 år gammal. Året därpå, vintern 1755, avled Pär Bengtsson av hetsig feber, 30 år gammal.

Pär Bengtssons son Jeppa Persson var fyra år när fadern dog. Hans arv förvaltades av Ollen Bengtsson i Åkarp, broder till Pär. När Jeppa blev vuxen erhöll han sitt arv i nr 11 som nu var på 1/6 mtl.

Den sista november 1755 begravdes kyrkoherden Peter Tamberg från Bosjökloster. Han bodde med sin hustru Magdalena Hartman i Lyby prästgård och blev begravd på kyrkogården i Lyby. Han blev 84 år. Hans dotter Eva Hartman var gift med kyrkoherde Johan Herlin i Hörby och Lyby församling.

Omkring 1742 förvärvade Jöns Trulsson hela Hörby nr 19 ¼ mtl efter Truls Dinnessons tragiska död. Hustrun till Truls, Kirstina Isaksdotter hade i ett tidigare äktenskap tre barn där sonen Jöns var nummer två och var myndig. Rusthållet nr 19 var i gott stånd när Jöns Trulsson övertog det.

Utan krigsförklaring gick svenska trupper in i det preussiska Pommern den 13 september 1757. Redan i november var svenskarna i vinterkvarter. Under vintern 1758 drabbas den svenska hären svårt av sjukdomar.

Jöns Trulsson var en av de drabbade. På våren samma år skickades han hem och anlände till hemmet lagom till sin hustrus begravning den 15 mars 1758. Hans hustru Elna Andersdotter hade drabbats av frossan. (En febersjukdom som kunde bero på en allvarlig infektion.) Hon blev 43 år gammal.

Inte nog med detta, hela hemmanet var bristfälligt. På åkrar och ängar växte ogräset meterhögt, det hade inte gått att så än mindre att skörda. Hemmanets byggnader var fallfärdiga.

Trots sjukdom började Jöns med hjälp av sina söner Truls och Jon röja bland det värsta och få några marker sådda.

Jöns Trulsson gifte om sig med Elsa Pärsdotter. I slutet av år 1760 tog Jöns sjukdom ut sin rätt och han orkade inte längre. I kriget mellan Sverige och Preussen hade han fått den fruktade sjukdomen lungrot. Hur gammal han blev och när han begravdes finns inte noterat då dessa sidor fattas i dödboken.

Vid bouppteckningen efter första hustrun Elna Andersdotter den 8 juni 1758 hade 2/3 mtl frångiftats. Hans son Truls, 25 år gammal, erhöll en del av detta och senare köpte han ut sina syskon.

Livet gick vidare i den lilla byn. Gästgivare Gudmund Sager sålde 1765 gästgiveriet till kapten Georg Cock på Osbyholm. Förmodligen lät kapten Cock riva en del av byggnaderna och uppföra nya. Han arrenderade senare ut gästgiveriet till gästgivaren Hans Franck som innehade det i tjugo års tid.

På Hörby nr 15 ¼ mtl bodde Mikael Nilsson, född 3 mars 1702, och hans hustru Bolla Månsdotter, född 18 oktober 1700. Mikael övertog hemmanet efter Anders Rasmusson omkring 1725. Mikaelns föräldrar hette Nils Nilsson och Bengta Trulsdotter, boende i Västra Almarkaröd. Föräldrarna till Bolla var Måns Jönsson och Kirstina Svendsdotter, från Huggelseke. Båda föräldraparen hade gett sitt ja till giftemålet, även om de tyckte att ungdomarna var för unga.

Paret fick sex barn, varav fyra uppnådde vuxen ålder. Sönerna Jon och Nils, födda 1724 och 1728, och döttrarna Karna och Elna, födda 1733 och 1737.

Mikael Nilssons hustru Bolla försvann i början av 1740-talet. Troligen har hon tagit sitt liv då det inte finns några anteckningar i kyrkoböckerna. Mikael blev deprimerad, skötte inte jordbruket och missbrukade rustningsrätten. 1742 blev han frångången gården. En ny brukare vid namn Jeppa Andersson tog vid.

Mikael flyttade in hos sina söner på nr 20. Hjälpte till lite då och då, men låg för det mesta på soffan och sturrade upp i taket. Några år gick och helt plötsligt hände det. En piga vid namn Beretha Olsdotter fick plats i granngården. Tycke uppstod mellan Mikael och Beretha, och hösten 1752 gifte de sig.

Nu blev det fart på Mikael, han skulle ha tillbaks gård och rustningsrätt, och den 12 april 1749 erhöll han besittningsrätt för gård nr 15 enligt Kungl. Maj:t nådiga resolution.

Beretha nedkom 1756 med dottern Boel och 1759 med sonen Nils, som blev sjuk och avled 1764.

Den 3 mars 1764 avled Mikael i hetsig feber. (Akut febersjukdom.) 58 år gammal. Samma år begravdes hans son Nils, 5 år gammal. Död av okänd barnsjukdom. Begravd den 16 september 1764.

Enligt saköreslängd nr 6 1758 står drängen Jöns Månsson och pigan Elna Mikaelnsdotter i Hörby anklagade för lägesmål och får böta 21 R.

Söndagen den 19 november 1766 lystes det för första gången för drängen Christian Möller och Elna Mikaelnsdotter. Båda från Hörby.

Sonen Jon gifte sig söndagen den 27 december 1749 med Maria Persdotter. Han var först dräng hos sin fader. Efter faderns död blev han rusthållare på nr 15, men dessförinnan hade han tagit över arrendet på nr 20 efter sin broder Nils.

På nr 11 1/3 mtl tillhörande Jeppe Persson arbetade Nils Mikaelsson som dräng halva dagen. Den andra halvan av dagen arbetade han på nr 20. Gården hade stått öde en längre tid och det var mycket som skulle göras för att få den bebodig. Nils hade erhållit besittningsrätt den 21 mars 1745. Den tidigare ägaren åbon Mårten Åkasson hade fått gå ifrån gården i maj 1739 då han inte kunde betala arrendet. När Jeppe Persson på nr 11 avled sommaren 1748 hade Nils en inestående lön för tre års arbete. De pengarna kom nu väl till pass.

Söndagen den 6 april 1750 lyses det för Nils Mikaelsson och pigan Karna Pärsdotter. Nils var 22 år och Karna 18 år.

Nils var mäktiga stolt att han och hans hustru Karna hade fått ett fint ställe att bo i. Även hans bror Jon och hans hustru Maria bodde i huset, fattas väl annat då de båda hade slitigt och släpat för att få det forna ödehuset bebodigt.

I slutet av 1750-talet flyttade Nils och övriga familjen till Skättelljunga, en by vid Tollarp. Här övertog han gården nr 8 som var på 3/8 mtl. Han titulerades nu som rusthållare.

Nils överlät sin del av nr 20 till Anders Jönsson omkring 1758. När deras fader Mikael Nilsson dog 1764 övertog Jon nr 15. Anders Jönssons son Jöns övertog nu hela nr 20 på 3/16 mtl. Han brukade även nr 11.

När Jon slutade som dräng hos sin fader inflyttade drängen Tufve Johnsson och hans hustru Mätta Persdotter.

Den 2 januari 1767 erhåller Tufve Johnsson under äktenskap med Mätta Persdotter ett köpebrev av sin svärfader Jon Mikaelsson på 1/8 mtl av fastigheten nr 15 för 600 R. De ringa åbyggnaderna värderades till 150. Nu fick gård nr 15 två ägare där båda hade vars 1/8 mtl.

Tufve Johnssons hustru Mätta Persdotter avled 1770 i vattusot. (En onormal ansamling av vätska i vävnaderna.) Hon blev 25 år.

Den 2 januari 1776 blev Tufve Johnsson änklings för andra gången då hans hustru Ingar Olsdotter avled av gikt. (Idag menar vi med gikt en ledinflammation, på 1700-talet kunde det i princip vara värk i armar och ben, kräfta, struma m.m.) Hon blev 27 år.

Änkemannen och rusthållaren Tufve Johnsson gifte om sig med pigan Hanna Jönsdotter, bördig från Äspinge, den 28 juni 1776. Året därpå den 9 september nedkom hon med en dotter som fick namnet Ingar.

På den tiden med svåra förhållande så var det rena lotteriet om barnen skulle överleva. Och Ingar tillhörde ett begrepp på den tiden då man inte visste namnet på sjukdomen utan prästen skrev i sin bok "död av okänd barnsjukdom" Ingar blev 1 år och 11 dagar gammal.

Den 19 januari 1777 avled Jon Mikaelssons hustru Maria Persdotter. Hon blev 62 år och dog i bröst - sjuka.

De hade en dotter vid namn Karna, och var vid hustruns fränfallo 17 år gammal. Gården var troligen inte stor, för när bouppteckning hölls fanns det på gården i kreatursväg 1 ko som var 12 år gammal och ett svin.

Jon gifte om sig efter sorgeåret med Hanna Jönsdotter. Det blev kanske lite anstängt på gården då både Jöns och Jöns hustru hette samma.

Den 8 mars 1785 gick Jon Mikaelsson till sista vilan. Han var 62 år gammal och hade drabbats av andtäppa, som kan bero på någon lungsjukdom.

Det lackade mot jul och året man skrev var 1768. Det rådde förbril brådska på hemmanet nr 19. Gårdens dräng Truls Jönsson skulle gifta sig på själva Annandag jul. Bruden var pigan på gården Bengta Nilsson, född i Benarp, en liten ort öster om byn.

De levde lyckliga och jobbade hårt för att få gården att bära sig och samtidigt föddes barnen som till slut blev 11 stycken. Men någon var inte nådig för 10 stycken av barnen uppnådde inte vuxen ålder.

Det barn som överlevde föddes den 16 november 1779 och erhöll namnet Jöns.

Den 21 juli 1788, mitt i den fagra sommaren avled Bengta i den fruktade sjukdomen lungdot som sakta kom smygande med hosta och efter ett tag också slem som kunde vara blodblandat. Samtidigt gick personen ned i vikt och fick allt sämre kondition. Feber, bröstsmärta och nattliga svettningar samt andfåddhet, trötthet och aptitlöshet var alla symtom för sjukdomen. Slutligen kom döden som en befriare. Lungdot var en folksjukdom under 1700 -och 1800-talet. Den gick under många namn och de vanligaste förutom lungdot var håll och stygn, bröstsjuka och tvinsot. Först i mitten av 1900-talet fick man bukt med sjukdomen. Dels genom vaccin och dels den höjda levnadsstandarden och den minskade trångboddheten.

Efter två år gifte sig änklungen och rusthållaren Truls Jönsson med pigan Hanna Andersdotter från Västra Almarkaröd. Vigda den 6 februari 1790.

Brodern till Truls Jönsson hette Pehr Jönsson och han hade tjänat som dräng hos Truls och till sammans med systemen Anna Trulsdotter erhållit ett skiftebrev 1767 där Pehr erhöll 1/21 mtl och Anna 1/42 mtl av nr 19.

Den 14 augusti 1797 avled Truls Jönsson, 57 år gammal av håll och stygn. Enligt bouppteckningen hade han satt 11 barn till världen med första hustrun och med sin andra hustru 3 barn. Av dessa 14 barn levde 3 år 1797.

Truls hade i sin levnad förutom att ha varit rusthållare på nr 19 också varit postförare vilket innebar att han skulle hämta post på gästgivaregården och föra breven vidare tills han mötte nästa postförare längs den aktuella sträckan och här mottaga post som skulle åt andra hållet. Man kan i princip likna det vid stafett.

I Hörby fanns två kronohemman som var posthemman. Posten skulle antingen till Hurva eller Vram där nya postbönder förde den vidare.

I Hörby blev det inrättat ett postkontor omkring 1784 och då nämns Per Möllerstedt som postmästare och det troliga är att postkontoret låg i gästgivaregården. 1787 nämns Hans Malmsten som postförare och samma år köpte han hemmanen nr 6 & 21 i byn som låg norr om bygatan. Här kom långt fram i tiden att bli det hemmanet som flera postmästare kom att bo.

Postförare kommer med post.

Den 23 december 1783 gick gästgivare Hans Frank till sista vilan. Hans hustru Hedvig Elenora Eken-gren hade väntat på honom sedan den 3 juli 1775.

Den 29 juni 1786 avled på sätesgården Osbyholm George Christian Cock av slag. Han blev 59 år och begravdes med anständig heder uti Hörby kyrka den 15 augusti. På den här tiden var det brukligt att bättre ställda personer fick begravas inne i kyrkan. Men efterhand som tiden gick började det lukta i kyrkan efter de avlidna. Till sist gick detta förfarande inte längre utan det förbjöds och de avlidna flyttades ut på kyrkogården.

Efter Hans Frank blev Christian Fredrik Modeér ny gästgivare. Hans hustru hette Sophia Johanna Carlqvist. De var unga och tycktes ha framtiden för sig. Men tyvärr blev det inte så. Christian avled i en tärande sjukdom, förmodligen cancer, den 12 september 1787. Året efter dog hustrun i lungdot.

Det skulle hållas auktion på gästgivargården efter paret Modéer den 14 – 15 oktober 1788 och redan på morgonen den första dagen hade det samlats mycket folk vid den öppna platsen vid gästgivargården, även stallbyggnaderna och på innergården vimlade det av folk. Och idel kända ansikten kunde man se. Klockare Ahlberg vandrade omkring tillsammans med Herr Pastor Barfoth och hans Fru Pastorskan Barfoth och se där är även Fru Prostinnan Herlin från Lyby som står och beundrar en klänning med svart flor.

Vagnmakare Josef Ek och smeden Anders Tornberg slår sig i samspråk med smeden Jöns Ridderquist. Anders hade sin smedja i Hörby skog som låg på Hörby utmark vid Räliekekrogen. Jöns hade övertagit Åke Alexanderssons smedja med gatuhus, som låg mellan gästgivargården och ån. Åke avled hösten 1751.

Anders Nilsson, Tyke Malmström, Lars Olsson och hans broder Nils Olsson är på väg ner till stallet. Här möter de drängen Jeppa som har köpt en svart dräktig galt som stretar emot allt vad den kan. Får lite gliringar av sällskapet som skrattar hjärtligt. Då får Jeppa syn på drängen John och frågar om han vill hjälpa honom att få hem galten. Okay säger han och visar upp fyra stycken näsdukar som han inhandlat.

Det var inte bara människorna i byn som var man ur huse, utan folk kom även från grannbyarna och till och med fanns det köpare från Stockholm, Malmö, Kristianstad, Karlshamn med flera platser en bit från Hörby, vilket bevisar att byn inte var den anonyma plats som så många andra orter var under 1700-talet.

Söder om gästgivargården låg fattighuset. Den 10 mars 1787 avled fattighjonet Elna Andersdotter av bröstfeber. 61 år gammal.

Elna föddes den 6 december 1724 av soldaten Anders Düfeld och hans hustru Hanna Eriksdotter.

Elna växte upp och i tidig ålder blev hon piga på en gård i Råby.

En dag träffade hon Anders Olsson, han var född oäkta av pigan Elsa Olsdotter 1714 i Östra Sallerup. Anders och Elna gifte sig 1749 och året därpå nedkom Elna med en son som fick namnet Nils. Döpt söndagen den 17 juni.

Nils uppnådde inte vuxen ålder och Elna kunde inte få fler barn. På 1750-talet flyttade Anders och Elna till Hörby. Anders var vad man kan säga diversearbetare. Tog jobb både här och där, och jobb fanns det. Men Anders hamnade i dåligt sällskap och började dricka. Han kom sällan hem och Elna klagade hos prästen som försökte förmå Anders att bryta med sina supebröder och flytta hem, vilket misslyckades.

Ständiga gräl mellan Anders och Elna gjorde vardagen till ett helvete. Elna fick med prästens försorg flytta till fattighuset och Anders flyttade till Turenbatt. Han gick ur tiden 1798. 84 år gammal.

1785 avled Jon Mikaelsson. Han och Tufve Johnsson ägde vars 1/8 mtl av nr 15. Några år före sin död hade Jon överlätit sin del till sin syster Boel som den 28 juli 1777 gifte sig med drängen Nils Andersson. Nils föräldrar Anders Nilsson och Gunnela Torkelsdotter bodde på boställshemmanet nr 7 och Anders fader var Nils Olsson Lustig som av någon anledning försvann 1741. Troligen i något av de många krigen. Kronorusthållshemmanet var mycket bristfälligt och Anders tvekade att ta över, men

blev övertalad av kronolänsmannen Hans Davidsson. Nu efter 35 års tid blomstrade gården och hans andra söner Torkel och Jeppa hade mer och mer övertagit hans sysslor.

En annan av byns många gårdar var nr 2, prästabostället. Prästen bodde inte på gården utan i Lyby prästgård. Det var kanske tur för den 28 oktober 1778 brann prästgården ner till grunden. En ny uppfördes på samma plats där första våningen uppfördes i gråsten medan andra våningen byggdes i ekekorsvirke med tegelväggar.

Kyrkoherde Henrik Barfoth var kyrkoherde i Hörby och Lyby församling och han arrenderade ut prästgårdsmarken till tre bönder. 1785 arrenderade Pehr Olsson och Pehr Larsson vardera 3/8 mtl. Elias Andersson arrenderade 1/4 mtl.

Omkring 1786 avsade sig Pehr Larsson sitt arrende. Han hade kommit till åren och ville gärna ta det lugnt. Han avböjde då kyrkoherdens erbjudande. Samtidigt hade en dräng från Norrto frågat kyrkoherden om han visste om det fanns något ledigt arrende i Hörby. Så kom det sig att drängen Anders Pehrsson erhöll ett arrende på nr 2 i Hörby.

Anders var son till Pär Johansson på Norrto nr 1, född den 3 maj 1758. I granngården föddes den 25 september 1757 en dotter till Nils Jönsson. Hon döptes på Michaelliedagen till namnet Karna.

Anders och Karna lekte tillsammans som barn och blev i unga år förälskade. Det var skrivet i stjärnorna att de skulle bli ett par och den 4 januari 1783 stod bröllopet i Lyby kyrka.. Den 9 januari 1786 föddes deras dotter Bengta.

Så gick flyttlasset från Norrto till Hörby nr 2. Den 2 mars 1789 föddes Kjerstina och klockarhustrun Christina Komlander blev hennes gudmoder.

Den 3 juli samma år kom katastrofen. Anders och pigan Elsa Jeppasdotter skulle taga upp redskap från ån vid prästamöllan. Det bar sig inte bättre än att pigan trillade i vattnet. Anders kom till undsättning och försökte rädda Elsa, men föll själv i vattnet. De skrek på hjälp. En nioårig flicka befann sig också på platsen. Anders och Elsa skrek till henne att hon skulle skynda sig till byn och slå alarm. När hjälpen anlände var dock båda döda.

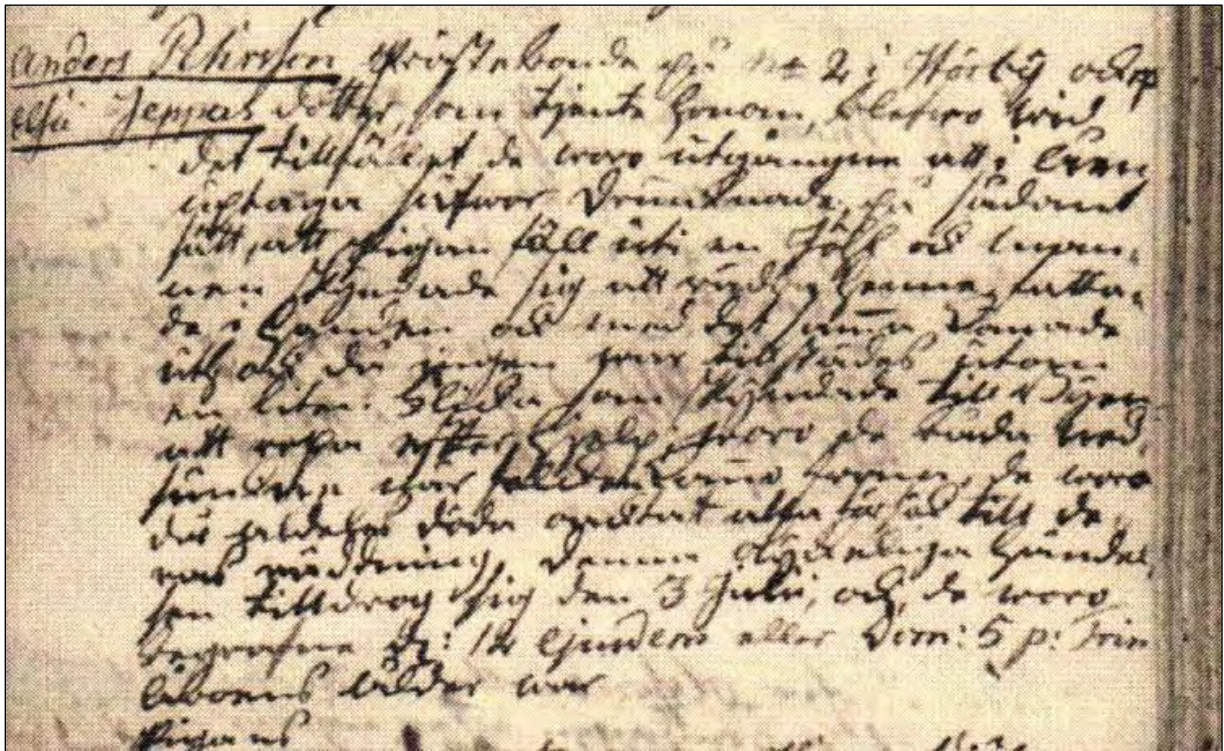
Anders begravdes den 12 juli, 31 år gammal. Var pigan begravdes, nämns inte i kyrkoboken.

Den 9 november hölls auktion på hemmanet nr 2 3/8 mtl. Här försåldes bland annat årets gröda, som var 2 ½ tunna råg och 5 ½ tunna korn.

Bouppteckningen är underskriven av änkan Karna Nilsson, Lars Bengtsson Nils Hindriksson, Åke Pehrsson och Pehr Nilsson. Samtliga från Norrto.

Åke Pehrsson var broder till Anders. Köpte på auktionen Anders kronokvarn med gatuhus belägen på nr 12 i Norrto.

Arkiv Digital Hörby CI:4 1773 – 1831. Bild 2690 / Sida 525.

Den 19 november 1790 sammanvigdes drängen och boställsbrukaren Torkel Andersson och änkan Karna Nilsson och bosatte sig på Hörby nr 2.

Torkel Andersson var son till Anders Nilsson på boställshemmanet nr 7. Född den 28 oktober 1760.

På Hörby nr 15 brukade Nils Andersson och Tufve Johnsson vars 1/8 mtl. De sådde och skördade samma dag som seden var. När deras barn föddes ställde de upp som vittnen för varandra.

Det var många barn som lekte på gården. Nils fick sonen Ola den 17 maj 1778 sedan blev det bara flickor.

Mikael Nilssons änka Beretha Olufsdotter hade fullt sjå med att passa barnen. Men så fick hon bröstfeber och avled den 30 mars 1780. Hon blev 70 år.

Den 13 oktober 1782 nedkom Boel, Nils Anderssons hustru, med dottern Bertha. Hon skulle så småningom gifta sig med Isak Mårtensson och då ta över nr 15. Tufve Johnsson hade blivit till åren och sålde sin del av nr 15 till Ola Nilsson, son till Nils Andersson och Boel Mikaelsson.

På 1770 - talet inträffade svår missväxt av spannmål. Räddaren i nöden blev potatisen. Den lilla knölen väckte till en början hårt motstånd. Sedan kom man underfund med att man kunde göra brännvin på knölen.

Långt tidigare hade man framställt brännvin av spannmål. 1718 förbjöd man husbehovsbränningen och förväntade sig att konsumtionen skulle minska. Men ack vad man bedrog sig. Istället åkte brännvinspannan ut i skogen och där puttrades det.

När så missväxten gjorde sig gällande på 1770-talet blev all tillverkning och försäljning förbjuden. 1775 upprättade man kronobrännerier, dessa avskaffades 1787, mycket på grund av den ökande lönnbränningen. Istället fick nästan varje hemman bränna mot en särskild avgift i spannmål. Detta pågick till 1798 då husbehovsbränningen åter infördes.

FÖRTECKNING PÅ ALLA DE HEMMAN VILKA FINNES INOM HÖRBY BY TILL RÄTTELSE VID REGLERING AV BRÄNNVINS BRÄNNINGSARRENDE UPPRÄTTAT 1788.

- Nr 1 1 mtl skatte Gästgivare Hagelbeck, 10
- Nr 2 $\frac{3}{8}$ mtl krono Pehr Olsson, 5
- Nr 2 $\frac{1}{4}$ mtl krono Elias Andersson, 4
- Nr 2 $\frac{3}{8}$ mtl krono Torkell Andersson, 5
- Nr 3 $\frac{1}{8}$ mtl krono Klockare Ahlberg, 3
- Nr 4 $\frac{1}{4}$ mtl skatte Per Nilsson, 4
- Nr 5 $\frac{1}{8}$ mtl krono Håkan Pärsson, 3
- Nr 6 $\frac{1}{8}$ mtl krono Postmästare Malmsten, 3
- Nr 7 $\frac{1}{8}$ mtl krono Jeppa Andersson, 3
- Nr 9 $\frac{1}{8}$ mtl krono Per Eriksson, 3
- Nr 10 $\frac{3}{16}$ mtl krono Jöran Persson, 4
- Nr 11 $\frac{1}{6}$ mtl krono Per Persson, 4
- Nr 11 $\frac{1}{6}$ mtl skatte Lars Jeppsson, 4
- Nr 12 $\frac{3}{16}$ mtl krono Torkell Pålsson, 4
- Nr 13 $\frac{1}{4}$ mtl krono Nils Olsson, 4
- Nr 14 $\frac{1}{4}$ mtl krono Per Olsson, 4
- Nr 15 $\frac{1}{8}$ mtl krono Ola Nilsson, 3 (Son till Nils Andersson)
- Nr 15 $\frac{1}{8}$ mtl krono Nils Andersson, 3
- Nr 17 $\frac{1}{4}$ mtl krono Lars Olssons änka Kirstina Månsdotter, 4 (Lars död den 20/12 1794) (postbonde)
- Nr 18 $\frac{3}{10}$ mtl krono Torkell Månssons änka Mätta Pehrsdotter, 4 (Torkell död den 28/8 1795)
- Nr 19 $\frac{1}{4}$ mtl krono Trued Jönsson, 4
- Nr 20 $\frac{1}{4}$ mtl krono Anders Månsson, 4
- Nr 20 $\frac{1}{4}$ mtl Tufve Jönsson, 4
- Nr 21 $\frac{1}{16}$ mtl krono Ola Larsson, 2
- Nr 21 $\frac{1}{16}$ mtl krono Jöns Persson, 2
- Nr 22 $\frac{1}{4}$ mtl krono Nils Andersson, 4
- Nr 23 $\frac{3}{16}$ mtl krono Tufve Olsson, 4

Siffrorna efter namnet är antalet rågtunnor.

Tunna, fast mål 6 kubikfot + 3 kannor = 164,87 liter

Tunna, löst mål 5 kubikfot + 6 kannor = 146,55 liter

Kanna = 2,617 liter

Efter att man åter införde husbehovsbränningen 1798 söp folk som aldrig förr, nästan varje bondstuga blev en krog. Det dagliga supandet började på morgonen och avslutades vid sängdag.

I början av 1700-talet genomfördes en rad förordningar där kronobonden erhöll förköpsrätt till jorden. Den ärftliga besittningsrätten stärktes ytterligare år 1789.

Varje gård hade sedan urminnes tider haft sina ägor någorlunda rättvist fördelade på byns bättre och sämre jord. Det var inte onormalt att bonden hade mellan 30 till 40 tegar. Ofta var dessa så smala att det knappt gick att vända häst och plog. Något måste göras och i mitten av 1700-talet kom storskiftet som syftade till en sammandragning av hemmanens ägor. Om möjligt skulle varje bondes ägor ligga i ett stycke eller så få som möjligt.

Det blev aldrig något storskifte i Hörby socken, däremot i Råby 1780. Dock inga fler byar runt Hörby.

Den 14 maj 1792 avled Anders Nilsson på nr 7. Han efterlämnade änkan Gunnela Torkelsdotter och 7 barn. Alla barnen utom Jeppa Andersson var utflugna. Nils Andersson var åbo på nr 15 och gift med Boel Mikaelsson, Torkell Andersson gift med änkan Karna Nilsson på nr 2. (Prästabostället) Bengta Andersdotter gift med hemmansåbon Jacob Persson i Högseröd, Karna Andersdotter gift med boställsåbon Nils Andersson i Hörby, Dorothea Andersdotter gift med åbon Jöns Persson i Råby och Elsa Andersdotter gift med ryttare Ola Stenskog i Hörby.

Sonen Jeppa Andersson övertog hemmanet nr 7, och tillsammans med modern Gunnela brukade de gården som var i gott skick.

Samma år den 8 mars avled klockare Hindrich Ahlbergs hustru Christina Komlander i barnsbörd. Prästen skriver att ”ju längre tiden gick ju hetsigare blev det fram till dödstimman.” Christina var född i Kumla, Närke. Paret hade tre små barn. Hon blev 36 år.

Samma år den 28 januari avled Kerstina Håkansson, hustru till husmannen Pehr Jönsson i Allemanshuset. 41 år gammal och död i lungrot.

(En husman ägde oftast sitt hus, men inte jorden som var underställd en skattlagd gård. Husmannen måste betala en årlig avgift till gårdens ägare, eller utföra arbete på gården någon dag i veckan.)

Allemanshuset var onumrerat och bestod av 7 binnigar. (En binning är längden mellan två lodräta stockar i ett korsvirkeshus.)

På nr 20 avled åbon Anders Månssons hustru Bolla Andersdotter den 18 augusti 1794. Hon var 42 år gammal och dog i barnsäng.

I Hörby fanns på 1780-1790-talet två gårdar med postbönder. Ett av dem var nr 19 och det andra nr 17. På nr 17 hette postbonden Lars Ohlsson. Han avled den 20 december 1794. Han var 53 år gammal och dog i hetsig sjukdom.

Den 19 april 1798 avled prostens och kyrkoherdens Barfoth, 54 år, i sitt hem i Lyby nr 15 1/8 mtl. Han efterlämnade änkefru Prostinnan Elsa Christina Herlin och 4 barn.

Omkring 1790 övertog Ola Nilsson, son till Nils Andersson, Tufve Johnssons del av nr 15. Tufve och hans hustru Hanna började bli till åren och hade svårt att sköta jordbruket.

1700-talet led mot sitt slut och man såg med tillförsikt an nästa århundrade. Vad skulle hända med den lilla byn. Skulle det bli som vanligt eller skulle det ske förändringar? Det får du veta i nästa avsnitt.

Per-Gunnar Mörck

Förutom de 23 gårdar i byn, fanns det ytterligare några nummer till:

Nr 24 Skogshus. Låg vid Rälíekrogen på Hörby utmark. Mellan Stavröd och Satsrup.

Nr 25 Perstorp. Ligger än idag på samma ställe, strax söder om Slagtoftagården.

Onummerade hus:

Svenshus och Svänstorp 1737

Lisehuset, Risehuset, Lysehuset 1741

Långarhuset och Lilla Pyrehuset 1767

Kyrkohuset 1778

Hörby Hus 1782

Allemanshuset 1792

(Årtalet syftar på det år då namnet första gången finns i en handling.)

Det fanns även dragontorp, smedhus och torp. Var dessa har legat i socknen finns det inga uppgifter om.

Backstuga. Teckning Per-Gunnar Mörck, 2021.

PRÄSTER I HÖRBY 1663 – 1799

Hans Hansson Bruun 1663 – 1677

Peer Jönsson Sommer 1678 – 1719

Erasmus Bredahl 1719 – 1737

Petrus Thornander 1738 – 1751

Johan Herlin 1751 - 1784

Lars Frost, nödårspräst, 1784 - 1788

Henrik Ejlertsson Barfoth 1786 – 1798

Christopher Daniel Bunth 1799

GÄSTGIVARE I HÖRBY 1665 - 1799

Vilhelm Pohl 1665 - 1685

Hans Isberg och Johan Wessman - 1721

Petter Ollostedt 1721 - 1731

Hans Pryts 1731 - 1734

Anton Klein 1734 - 1750

Carl Fredrik von Dietrich 1750 - 1754

N. Hagström 1754 - 1758

Harder 1758 - 1760

Jeremias Kampf 1760 - 1762

Gudmund Sager 1762 - 1765

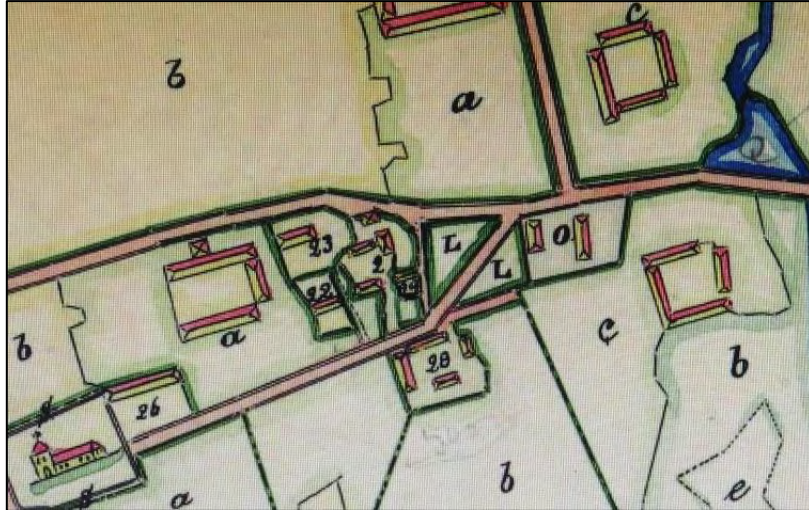
Hans Franck 1765 – 1783

Christian Fredrik Modeér 1784 - 1787

G. A. Hagelbeck 1788 -

1700-tals gård i SKEGRIE

I övre högra hörnet ligger kronorusthållet nr 6 ½ mtl.

(Skegrie ligger mellan Vellinge och Trelleborg vid E6. Vägen till höger på kartan går till V. Tommarp och vägen förbi gården går till V. Värlinge.)

Gården ägdes av Christian Hansson och hans hustru Anna Jönsdotter 1801.

Enligt uppgifter skall gården vara från 1700-talets slut. Men gården kan vara betydligt äldre då kartan är från 1770. Då ägdes den av Hans Christoffersson och hans hustru Anna Bergström.

Det finns belägg på att denna gamla korsvirkesgård med tidstypiska fönster och andra detaljer som man sällan ser bevarade kan vara från 1750-talet. På den tiden var taken halmtäckta.

Foto: Per-Gunnar Mörck, maj 2021.

KÄLLOR:

Samtliga handlingar har hämtats från Arkiv Digital.

Kyrkoböcker från följande församlingar: Hörby, Lyby, Äspinge, Östra Sallerup och Skegrie.

Frosta Häradsrätt: bouppteckningar serie FIIa mellan 1709 – 1800. Cirka 90 stycken enbart gällande Hörby.

(Se bouppteckningsregister 1677 – 1810 Bou Reg:1 i Arkiv Digital.)

Domböcker

Generalmönsterrullor från Skånska dragonregementet. Sallerups kompani.

Uppbud och lagfartsprotokoll serie AIa

Häradsskrivaren i Frosta och Färs fögderi:

Mantalslängder serie HIb och Flaa

Jordeböcker serie E III

Lantmäteriets historiska kartor

Hörby sockens historia av Gottfrid Björkelund, Lund 1950

Svenska krig 1521 – 1814 av Ulf Sundberg

Svenska freder och stillestånd 1249 – 1814 av Ulf Sundberg

Gamla tiders sjukdomsnamn av Olof Cronberg

Prästaparken i Östra Sallerup. Föreningen Jöns Henrikssons minne.

Text, teckning och färgfoton: copyright Per-Gunnar Mörck

Bild från Gammalstorp gällande Gamla Torg 1953. Bild ID:HH_3661.

Kartor omritade och digitaliserade för bättre läsbarhet.